

WIOLETA WASIL-RUSECKA

Sprawozdanie z konferencji „VII Okrągły Stół Sądownictwa Konstytucyjnego”, Warszawa, 24 listopada 2023 r.

Tradycyjnie, w listopadowy kalendarz krajowych wydarzeń naukowych wpięły się obrady Okrągłego Stołu Sądownictwa Konstytucyjnego. Spotkanie to po raz siódmy zostało zorganizowane przez Katedrę Prawa Konstytucyjnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Tegoroczne seminarium odbyło się pod tytułem „Dylematy Kelsena w XXI wieku lub o aktualności Kelsena” w dniu 24 listopada 2023 r. na uniwersyteckim kampusie. Program konferencji obejmował trzy sesje oraz wykład końcowy.

Seminarium otworzył kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego prof. Mirosław Granat. Witając przybyłych gości, Profesor przypomniał ideę obrad Okrągłego Stołu Sądownictwa Konstytucyjnego, które zainicjował w 2017 r. Nawiązywała ona do długiej tradycji spotkań Okrągłego Stołu organizowanych przez francuskich konstytucjonalistów w Aix-en-Provence. Poinformował także o sześciu publikacjach (wydanych nakładem: Wydawnictwa Naukowego UKSW, wydawnictwa Routledge, Wydawnictwa Senackiego), w których zaprezentowano efekty dotychczasowych obrad.

W imieniu władz uczelni głos zabrał dyrektor Instytutu Nauk Prawnych UKSW prof. Artur Kotowski, który przywitał uczestników spotkania oraz pogratulował prof. Mirosławowi Granatowi determinacji w organizacji seminarium.

WIOLETA WASIL-RUSECKA

Pierwsza sesja pt. *Wizja kontroli konstytucyjności prawa według Kelsena*, moderowana przez prof. Marię Kruk-Jarosz (UŁaz.), składała się z trzech wystąpień i dyskusji.

Inaugurujący tę część konferencji referat zatytułowany „*Normatywizm czy „czysta teoria prawa”?* Aktualność myśli Hansa Kelsena w świetle nauk ogólnych prawoznawstwa wygłosił prof. Artur Kotowski (UKSW). Wystąpienie to stanowiło teoretyczne wprowadzenie do dalszych rozważań o aktualności koncepcji prawa Hansa Kelsena. Profesor omówił poglądy Kelsena z perspektywy filozofii i teorii prawa. Odnosił się do normatywizmu jako filozofii prawa, zaznaczając przy tym, że Kelsen stronił od uznawania jego koncepcji jako filozofii prawa, przyjmując wręcz postawę afilozoficzną. Dokonał także oceny adekwatności czystej teorii prawa w aspekcie metodologicznym. Referent podkreślił wyjątkowość myśli Hansa Kelsena, która miała wpływ zarówno na kulturę prawa stanowionego (europejską), jak i na anglosaską kulturę prawa.

Analizując dorobek Hansa Kelsena oraz jego adwersarza Carla Schmitta, prof. Arkadiusz Górnisiewicz (UJ) w ramach drugiego referatu pierwszej sesji poszukiwał odpowiedzi na pytanie *Kto powinien być strażnikiem konstytucji? Hans Kelsen w sporze z Carlem Schmittem*. Referent, przedstawiając argumentacje obu dyskutantów, opowiedział się za powierzeniem Trybunałowi Konstytucyjnemu roli najskuteczniejszego gwaranta kontroli konstytucyjności norm w państwie. Odwołując się do koncepcji Kelsena, zwrócił uwagę, że „dobrze skrojony” Trybunał może sprzyjać znajdowaniu kompromisowych rozwiązań. Według Kelsena w warunkach napięć i silnej polaryzacji politycznej członkowie Trybunału powinni odzwierciedlać układ sił politycznych w parlamencie. Referent przypomniał, że Kelsen nie był zwolennikiem demokracji obwarowanej, uznał także, że ostatecznym strażnikiem demokratycznej konstytucji musi okazać się sam naród.

Trzeci referat, ostatni w tej części, dotyczący *Kelsenowskiej koncepcji sędziego konstytucyjnego* wygłosił dr Wojciech Włoch (UMK). Prelegent, rekonstruując teorię Kelsena, wyprowadził *areté* sędziego sądu konstytucyjnego – rozumiane jako postawę, która normy konstytucyjne przyjmuje jako wyłączny „schemat interpretacyjny” wykorzystywany w orzeczniczej działalności, jednocześnie „biorąc w nawias” prywatne opinie i przekonania. Kelsen nie był przekonany do całkowitej możliwości odcięcia się od swoich przekonań, co w pewnym sensie tłumaczy przyznanie sędziom konstytucyjnym roli prawno-politycznej. W podsumowaniu swojego wystąpienia Referent podkreślił, że sędzia sądu konstytucyjnego powinien być świadomy swojej politycznej roli, która jest pozytywna, bowiem służy stabilizacji demokracji konstytucyjnej.

W dyskusji po pierwszym panelu pytania do prelegentów oraz ogólne spostrzeżenia dotyczące podejmowanej przez referentów problematyki formułowali: prof. Marek Safjan, prof. Piotr Tuleja, prof. Jerzy Jaskiernia oraz prof. Wojciech Brzozowski.

Obradom drugiej sesji pt. *Straż Konstytucji w Rzeczypospolitej Polskiej* przewodniczył prof. Andrzej Szmyt (UG). Panel ten obejmował trzy wystąpienia oraz dyskusje.

Drugą część obrad otworzył referat zatytułowany *Obserwator, wartownik, obrońca czy arbiter? Prezydent RP i czuwanie nad przestrzeganiem Konstytucji*, wygłoszony przez prof. M.M. Wiszowatego (UG). Odpowiadając na postawione w tytule wystąpienia pytanie, referent uznał, że w różnych sytuacjach prezydent może przyjmować różne role. Nie jest w stanie być wyłącznie neutralnym arbitrem, jego rola jako wartownika jest znikoma, a bycie obrońcą jest ograniczone działaniem innych organów. Profesor zakończył swoje wystąpienie dość przewrotnym pytaniem, które miało skłonić słuchaczy do namysłu o skuteczności czuwania nad konstytucją i bycia jej gwarantem przez prezydenta. Jest on przecież jednoosobowym organem pochodzącym z politycznych wyborów, co sprawia, że jest uzależniony od swojego politycznego zaplecza. Co więcej, przy wykonywaniu swoich kompetencji jest niemal całkowicie zwolniony z odpowiedzialności, bowiem jego odpowiedzialność konstytucyjną i karną trudno wyegzekwować. Powstaje zatem pytanie, co sprawia, że w tych warunkach pogląd o prezydencie jako strażniku konstytucji jest wciąż popularny, jeśli nawet sam Hans Kelsen zajmował w tej sprawie jednoznacznie negatywne stanowisko.

Kolejny referat pt. *Parlament wobec problemu konstytucyjności prawa* wygłosiła dr Ewelina Gierach (UKSW). Referentka zwróciła uwagę, że podejmowana przez nią problematyka parlamentarnej kontroli konstytucyjności prawa pozostaje poza zakresem szeroko zakrojonej dyskusji na temat rozporoszonej kontroli konstytucyjności prawa. W swoim wystąpieniu skupiła się na kontroli materialnej, dokonywanej podczas wstępnej oceny projektu ustawy przez Marszałka Sejmu oraz sejmową Komisję Ustawodawczą. Opierając się na szczegółowych danych dotyczących podejmowanej kontroli projektów ustaw, wykazała polityczny charakter kontroli konstytucyjności dokonywanej przez parlament, która w praktyce często wykorzystywana jest jako narzędzie w walce politycznej (tzw. niszcarka sejmowa). W konkluzji swojego wystąpienia referentka przyjęła, że kontrola parlamentarna ma charakter wspierający i uzupełniający wobec kontroli konstytucyjności prawa. Z uwagi na swój polityczny wymiar nie może być ona jednak alternatywną formą badania konstytucyjności prawa.

WIOLETA WASIL-RUSECKA

Zamykającym tę część obrad wystąpieniem był referat Stanisława Zabłockiego (sędziego SN) dotyczący *Roli Sądu Najwyższego w sprawowaniu rozproszonej kontroli konstytucyjności prawa*. Referent wyjaśnił znaczenie rozproszonej kontroli konstytucyjności prawa dokonywanej przez sądy powszechne i Sąd Najwyższy. Zaznaczył różnice między kontrolą konstytucyjności prawa dokonywaną przez Sąd Najwyższy oraz Trybunał Konstytucyjny, polegające na skutkach podejmowanej przez te organy kontroli. Sędzia podkreślił, że zintensyfikowanie po 2016 r. rozproszonej kontroli konstytucyjności prawa jest skutkiem kryzysu konstytucyjnego. W konsekwencji przyjął, że dopiero instytucjonalna (nie tylko personalna) odbudowa autorytetu Trybunału Konstytucyjnego spowoduje, że ta forma działalności Sądu Najwyższego będzie stosowana w mniejszym zakresie.

Głos w dyskusji po tej części obrad zabierali: prof. Wojciech Brzozowski, prof. Krzysztof Skotnicki, prof. Maria Kruk-Jarosz, prof. Piotr Mikuli, dr Maciej Pach oraz referenci odpowiadający na postawione im pytania.

Ostatnią sesję seminarium zatytułowaną *Naprawa instytucji kontroli konstytucyjności prawa w świetle teorii Kelsena* moderował prof. Ryszard Piotrowski (UW). Trzecia część obrad, wzorem poprzednich, składała się z trzech referatów oraz dyskusji.

Pierwszym wystąpieniem tego panelu był referat pt. *Sądownictwo konstytucyjne w perspektywie politologicznej. Wnioski dla Polski*, wygłoszony przez dr Jacka Sokołowskiego (UJ). Prelegent, rozważając możliwość odtworzenia autorytetu Trybunału Konstytucyjnego, uznał, że jest ona uzależniona niejako od dobrej woli polityków. Odwoływał się w tym zakresie do postawy tzw. zdrowej hipokryzji, którą po roku 1989 przyjęli politycy, decydując o składzie Trybunału Konstytucyjnego. Próbuąc odciąć się od swoich preferencji politycznych, chcieli, aby organ ten był obsadzony bezstronnymi osobami. W poszukiwaniu takich kandydatów uciekali się do świata akademickiego. Według Referenta powrót do tego dobrego zwyczaju daje szansę na odbudowę znaczenia Trybunału Konstytucyjnego.

Drugi referat tej sesji pt. *Kontrola konstytucyjności celu aktu prawnego. Czy paradygmat kontroli konstytucyjności prawa wymaga rewizji?* przedstawił prof. Jan Podkowik (UW). Prelegent w swoim wystąpieniu zastanawiał się m.in. nad powinnością kontrolowania celu aktu prawnego przez sąd konstytucyjny. Uznał, że byłoby bardzo ryzykowne, jeśli Trybunał Konstytucyjny miałby stwierdzać, że dany prawodawca działał w celu nielegalnym bądź ukrywał ten cel pod pozorem innych celów. Stwierdzenie takiego działania jest *de facto* równorzędne z oskarżeniem prawodawcy (tj. parlamentarzystów), że naruszył konstytucyjną przysięgę sprawowania urzędu i przestrzegania konstytucji.

Sprawozdanie z konferencji „VII Okrągły Stół Sądownictwa Konstytucyjnego”, Warszawa, 24 listopada 2023 r

Trzecią część obrad zamknął prof. Mirosław Granat (UKSW) referatem zatytułowanym *Wyjście z kryzysu sądowej kontroli konstytucyjności prawa w Polsce. Czy korekta modelu Kelsena jest możliwa?*. Profesor w swoim wystąpieniu chciał spojrzeć w przyszłość sądownictwa konstytucyjnego, zastanawiając się, „gdzie jest Kelsen”, a „gdzie jesteście my”. Mówił zarówno o sukcesach, jak i o porażkach kelsenowskiego modelu kontroli konstytucyjności prawa, pozostając przy tym daleki od twierdzenia, że sąd Kelsena „nie radzi sobie” w trudnych chwilach kryzysu. Referent nie miał wątpliwości, że nie dysponujemy „zamiennikiem” modelu kontroli Kelsena. Zauważył, że funkcjonowanie sądu kelsenowskiego uzależnione jest od odpowiedniej koniunktury, która raz jest, a raz jej nie ma. Na kanwie tego spostrzeżenia wyraził przypuszczenie, że zmiana politycznego otoczenia, w jakim działa Trybunał Konstytucyjny w Polsce, spowoduje jego „uzdrowienie”.

Wykład końcowy pt. *Podejście konstytucyjne i proeuropejskie wykładni prawa* został wygłoszony przez prof. Marka Safjana (sędziego TSUE). Głównym zagadnieniem tego wystąpienia była idea funkcjonalizmu gwarancyjnego, czy inaczej konstytucjonalizmu zasad, polegająca na aksjologicznym nasyceniu systemu prawa. Profesor traktował o tożsamości Unii Europejskiej oraz tożsamości konstytucyjnej, zwracając uwagę na konieczność korelacji między tymi pojęciami. Relacja ta jest konsekwencją podzielenia przez państwa członkowskie wartości wyrażonych w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (stanowiących tożsamość aksjologiczną UE), które zaakceptowały, przystępując do wspólnoty.

Zamykając obrady VII Okrągłego Stołu Sądownictwa Konstytucyjnego, prof. Mirosław Grant podziękował wszystkim uczestnikom za udział w seminarium. Jak przyznał, błyskawiczny upływ czasu podczas konferencji – obrady trwały niemal dwie godziny dłużej niż wstępnie planowano – pokazał, że było to bardzo interesujące, wartościowe i potrzebne spotkanie naukowe. Profesor, zapowiadając przyszłoroczną tematykę obrad koncentrującą się wokół formuły Radbrucha, zaprosił do udziału w VIII Okrągłym Stole Sądownictwa Konstytucyjnego, planowanym tradycyjnie na ostatni tydzień listopada 2024 r.

WIOLETA WASIL-RUSECKA

Abstract

Conference Report “Seventh Round Table of Constitutional Judiciary”,
Warsaw, 24 November 2023

Keywords: conference, report, constitutional judiciary, control of the constitutionality of law, normativism

WIOLETA WASIL-RUSECKA <https://orcid.org/0000-0002-6286-1055>

Doktorantka w Katedrze Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, ekspert do spraw legislacji w Biurze Ekspertyz i Oceny Skutków Regulacji Kancelarii Sejmu.

Early View